

Ludo Krivý

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 37
14/2022
16. júl 2022

Cena 0,80 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Niečo pred vyše rokom vládna koalícia prežila klinickú smrť. Z postu premiéra musel odstúpiť šéf obyčajných Igor Matovič. Vymenil si post s ministrom financií Eduardom Hegerom, ktorý sa stal novým premiérom. Dôvodom rošády boli demisie ministrov strany SaS a ich žiadosť, aby Matovič v kresle predsedu vlády skončil. Nový premiér rozdal staronovým ministrom kvetinky, aby sa o ne starali. Vraj nech vydržia minimálne tri roky. Asi mu toto pranie nevyjde.

Po roku zažívame dejá vu. Vládna koalícia sa znova otriasa v základoch. SaS vypovedala koalíčnú zmluvu a opäť žiada odchod Matoviča z vlády – tentoraz nadobro. Ak sa tak nestane do konca prázdnin, ministri SaS podajú demisiu a sulíkovci opustia koalíciu. Slovenský volič si už na nekonečné hádky medzi šéfmi OĽaNO a SaS zvykol. Koalícia skôr riešila ich spory, ako vládla a spravovala štát. Ani pandémia ochorenia COVID-19 jej nepridala na pevnosti a súdržnosti. Mnohé vážne problémy dokázala však rozchodiť. V tomto prípade to vyzerať vážnejšie.

Sulíkovci sa začali a premiérovi Hegerovi dali nespĺniteľné podmienky. Heger nikdy neodvolá Matoviča. Je mu lojálny, čo sa v politike cení. Jedine dobrovoľná demisia ministra financií by patovú situáciu vyriešila. Ak by sa Matovič vzdal, bola by to jeho politická prehra so Sulikom, s ktorým sa sporia de facto od začiatku vládnutia. Je teda pravdepodobné, že vláda koncom augusta padne. Na rad príde prezidentka, ktorá bude môcť vymenovať úradnícku vládu, ak sa Hegerovi a Matovičovi nepodarí v parlamente nájsť sedemdesiatšesť hlasov. Do úvahy pripadajú poslanci okolo Tomáša Tarabu zo strany ŽIVOT – Národná strana, to by si však ako tvrdý opozičný subjekt podpíliili vlastný konár.

Tak či tak nám politici zatraktívili uhorkovú sezónu. Média, experti a ktorikolvek budú celé leto špekulovať, ako to napokon dopadne. Politici budú verejne i tajne rokovať a dohadovať možné scenáre vývoja. A koalícia nebude opäť stopercentne vládnuť. A to je počas ekonomickej krízy, vysokej inflácie, nedostatku ruských surovín pre nás to najhoršie. Koalícia dokázala dať ľuďom hry, ale nie chlieb. A na tom skutočne padajú vlády v demokraciách.

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor SNN

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2022014

PIENINSKÉ KOCÚRKOVO

Foto: Štefan KAČENA

Vojna na Ukrajine pokračuje

str. 5

Tematická príloha Rodina a škola

str. 7 – 10

Rozdelenie federácie bez výstrelu

str. 11

TRI OTÁZKY PRE: MUDr. Vladimíra BALOGHA, odborníka na zdravotné poistenie

Aby sme aj v poistení nemali nové Rázsochy

• Celá Európska únia pozná termín zdravotné poistenie...

Prakticky všetky štáty poznajú zdravotné poistenie, ktoré je inde spojené s tzv. nemocenským, čiže majú viacej financií pre seba. A lekári majú priamy vplyv na existenciu tohto fondu. U nás je to oddelené. Možno by bolo vhodné, aby do toho mohol zapadnúť úrazový fond, lebo jedine zdravotníci ho vedia ovplyvňovať, a nič z toho nemajú.

• Sú poisťenci štátu rukojemníci zdravotných poisťovní?

Pri tvorbe štátneho rozpočtu dochádza k rôznym kreáciám pri stanovení platby za poisťencov štátu, jasne že nedostatočne.

Nechcem rozoberať nepomer medzi platbami od ekonomicky aktívnych poisťencov. Treba jasne stanoviť zákonom pevnú sumu a tá sa bude upravovať podľa prípadnej inflácie. Otázka tiež je, ako stanoviť reálnu sumu za navrhnutý predmet pripoistenia. A napokon – kto sa môže pripoistiť a kto na to bude mať peniaze? Aj aké výhody z tohto bude mať? To sa dá čiastočne predpovedať povedzme z priemernej mzdy, zo statusu jednotlivých skupín obyvateľstva. Ak štatistika udáva, že máme takmer vyše 600-tisíc obyvateľov ohrozených chudobou, medzi nimi záujem o pripoistenie nebude. Zisk z tohto poistenia je okolo piatich až siedmich percent...

• Pokiaľ ide o Úrad pre dohľad nad zdravotnými poisťovňami, aká je jeho úloha?

Mal by zabezpečiť, aby poisťovne nerobili rôzne legislatívne „kreácie“ o výkone zdravotnej starostlivosti pre jej poskytovateľov. Malo by to byť jednotné, aby to manažment poisťovne počítal. Navyše plánovať realizáciu tzv. zmien vo výbere a v platbách. Existencia len jednej poisťovne je riskantný krok, ktorý vyžaduje nielen nový softvér, a to niečo stojí a zaberá čas, personálne zmeny značného rozsahu a ďalšie úkony a operácie. Pokiaľ to nemá niekto ekonomicko-finančne podporené tak opatrne, aby sme tu nemali nové Rázsochy...

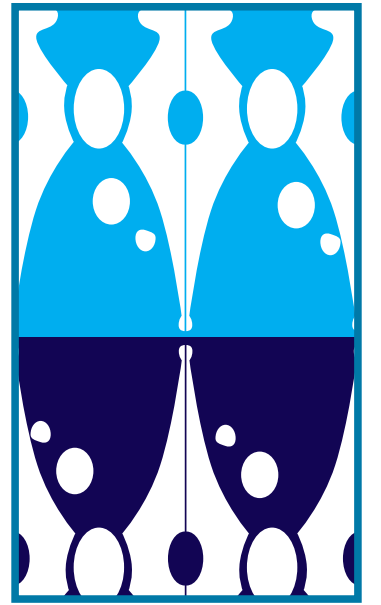
Zhovárala sa: Eva SISOVÁ
Foto: archív autorky

V SNN 15/2022
SI PREČÍTAŤE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 15 vyjde s dátumom 30. júl 2022
■ Psychiater Martin KALAŠ: Nikto Slovákom nie je takou škodnou ako iný Slováč
■ Uverejníme poslednú časť seriálu o vzniku Slovenskej republiky pred tridsiatimi rokmi

RODINA a ŠKOLA

2/2022

Časopis založený v roku 1885 pod pôvodným názvom Dom a škola. S prestávkami vychádzal až do roku 2019.
Príloha Slovenských národných novín pre všetkých, ktorým záleží na dobrej výchove a vzdelávaní, pozitívnom myslení a pevnom hodnotovom svete.

Sme vo finále ďalšieho školského roka. Posledné mesiace možno v našom školstve i v spoločnosti nazvať krízovými. Hneď len čo trochu ustúpil koronavírus, nastúpila politická, ekonomická a bezpečnostná kríza na Ukrajinu. To všetko významne zasahuje do chodu škôl na Slovensku, do kvality vzdelávacieho procesu a riešenia kľúčových problémov školstva. V našich školách pribudli stovky nových žiakov z Ukrajiny, systém musí venovať energiu ich adaptácii a začleneniu do školských kolektívov.

Pôjdeme všetci štrajkovať?

Súčasnú školsť u nás však má aj iné vážne správy. V máji sa objavili v médiách informácie z prieskumu, z ktorých vyplynulo, že len dvadsaťštyri percent zamestnancov pracuje na Slovensku v odbore, ktorý aj vyštudovali. Inak povedané, viac ako tri štvrtiny študovalo niečo, čo k svojej výpláte nepotrebujú. O čom to svedčí?

V prvom rade o tom, že máme veľmi neefektívny školský systém, katastrofálne profesijné poradenstvo a veľmi nezodpovedný výber študijných a učebných odborov našimi žiakmi v kontexte so želaniami ich rodičov. Školstvo je v istom zmysle slova výrobný rezort, ktorý pripravuje svoje „produkty“ pre trh práce. Viete si predstaviť, že by v nejakom inom výrobnom rezorte bola 75-percentná produkcia zmetkov? Taký podnik by okamžite skrachoval...Školstvo ešte stále žije, či skôr prežíva...

Pred pár dňami vyhlásil minister školstva, že pôjde do štrajku za vyššie platy učiteľov. V tom istom momente aj minister financií zdupľoval, že do štrajku pôjde s učiteľmi aj on... Štrajk avizoval Odborový zväz pracovníkov školstva a vedy na Slovensku, lebo vláda nerieši ekonomickú situáciu v školstve po zvýšení cien energií a tovarov. Kľúčovými ľuďmi, zodpovednými vo vláde za túto situáciu, sú páve ministri financií a školstva. Načo nám vlastne sú, ak nevedia riešiť problémy, na zvládanie ktorých boli do svojich funkcií ustanovení a o ktoré mali veľký záujem. Na politickom výťahu sa vyviezli na najvyššie stupienky a teraz bedákajú, že tam nie je dobre a radšej by išli s masami ľudí do ulíc. Aby im poprípade títo nespokojenci povedali, ako vyriešiť problémy, za ktoré zodpovedajú a napokon sú aj výborne platení!

Ono je to však ťažké. Ani učiteľ nedostane na skúške zo žiaka viac, ako reálne vie a má naštudované. Kapacita jednoducho nepustí. A tak je to aj s ministrami. Ich kapacita schopnosti riešiť problémy je na vrchole. A ak už nevedia čo ďalej, spanikária a povedia, spojíme sa s masami a budeme spolu s nimi kričať, že problém treba riešiť!

Počtom policajtov na počet obyvateľov patrime do prvej päťky Európskej únie. Napríklad také Fínsko s rovnakým počtom obyvateľov má o dve tretiny policajtov menej. Súčasnú politické vedenie nášho štátu preferuje represívny model spoločnosti pred mravným a hodnotovo silným. Jan Masaryk v čase, keď bol ministrom zahraničných vecí, povedal pamätnú vetu: „Pokiaľ budú vojaci platení lepšie ako učiteľia, nebude na svete dobre!“

Lubomír PAJTINKA

Aký bol uplynulý školský rok 2021 – 2022, ktorý sa práve skončil? Návrat detí do lavíc po pandémie

Marianna KATRENIÁKOVÁ – Foto: archív (I'p)

Na začiatku školského roka som na porade našim učiteľom povedala, že to bude zrejme najnáročnejší rok v sporení s covidom. A teraz v jeho závere, aj podľa ohlasov od nich samotných, naozaj taký bol. Od začiatku deklarované nezatváranie škôl sme vítali, no vidina karantén a opakovaných karantén v triedach nebola lákavá. Učenie v triedach bolo sťažené kombinovanou výučbou. Učiteľ musel byť pripravený na žiakov v triede, na tých, čo sa pripájajú na hodinu online, a aj na tých chorých, ktorí musia učivo dobehnúť.

Čo mi rok vzal? Čas, ktorý som nevenovala svojim záujmom a rodine, ale strávila ho študovaním opatrení, novelizácií zákonov, webináriami, školeniami či povinným funkčným vzdelávaním. Ale toto pozná každý vedúci pedagogický zamestnanec a riaditeľ školy.

■ PROBLÉMY NEUSTÚPIA

Áké hlavné problémy nás zaťažovali? Hádám len toľko – problémy ešte len budú. V súčasnosti vnímame enormný nárast cien energií a potravín. Školské kuchyne sú v dlhodobom mínuse. Šetríme, kde sa dá. Prognózy v súvislosti s vojnou na Ukrajinu nie sú dobré. Ak nebude fungovať priemysel, nebude zdravotníctvo.

Karantény v triedach sme neraz oznamovali vo večerných hodinách podľa nahlásenia pozitivity dieťaťa rodičom. Organizácia práce bola náročnejšia, museli sme si nájsť systém zbierania údajov o použitých testoch, chorých žiakoch, žiakoch či učiteľoch, ktorí majú či nemajú výnimku.

V decembri nás zaskočilo zatvorenie škôl a prišli sme o niektoré pripravované predvianočné akcie v škole. No napriek všetkému sa nám v novom roku pomaly darilo vracieť do „starých kofají“. Pandémia sa celkom neskončila a hneď po jarných prázdninách prišiel prílev žiakov z Ukrajiny, odídencov pred vojnou. Aj s touto skutočnosťou sme sa poposovali a vytvorili podmienky na zaradenie takýchto detí a mladých ľudí.

■ VÍTANÉ UVOLNENIE

Vďaka uvoľneniu covidových opatrení už v marci naši prváci absolvovali lyžiarske výcviky, pre tretiakov sme pripravili kurz na ochranu života a zdravia v prostredí Nízkyh Tatier, mali sme prednášky, besedy, projektové dni spojené s rovesníckym učením.

Žiaci Gymnázia Jána Hollého šíria dobré meno školy tým, že sa umiestňujú na popredných priečkach v súťažiach, olympiádach širokého záberu predmetov, a ani v tomto roku to nie je inak. Žiakom chýbal sociálny kontakt a akoby chceli dobehnúť zameškané, túžia po výletoch, exkurziách a spoločne strávenom čase. S učiteľmi sme absolvovali teambuildingové stretnutie s partnerskou školou a oslávili Deň učiteľov.

Čo mi rok dal? Predovšetkým nádej, že napriek rastúcej závislosti od informačných technológií či sociálnych sietí, agresívite, psychickým ťažkostiam u detí aj dospelých spôsobených aj pandemiou máme nádej spolu rozumne komunikovať a dospieť ku kompromisom i pri rozdielnych názoroch.

to, služby, školy, kultúra. Je to väčší problém ako covid. Prináša to rovnako stres, nervozitu, obavy.

■ POHĽAD DO BUDCNOSTI

Ako vidím budúcnosť školstva u nás? Je isté, že učiteľovi dnes k práci nestačí len tabuľa a krieda. Nie je jediným zdrojom informácií pre žiakov. Podmienky v škole musia byť vytvorené tak, aby učiteľ vedel a mohol využívať informačné technológie, moderné edukačné pomôcky. Aby vedel motivovať žiakov, nasmerovať k úspechu, zniesť neúspech. V škole dnes vytvárame priestor nielen na učenie, ale aj na relax. Chceme poskytnúť bezpečie, spolupatričnosť. Od učiteľa toto všetko chce neustále štúdium a prácu na sebe samom. A na to všetko je potrebné finančné zabezpečenie škôl. Na Slovensku máme zanietých a oddaných učiteľov aj riaditeľov, lenže vinou nízkeho ohodnotenia ich práce sú demotivovaní, ubúdajú učiteľia a zvlášť učiteľia fyziky, matematiky, informatiky aj odborných predmetov. Je to alarmujúci stav, ktorý musí riešiť ministerstvo alebo priamo vláda, pokiaľ máme hovoriť o vzdelanostnej spoločnosti. Súčasnú normatívne financovanie školstva už nestačí. Problémom je aj odchod našich vyštudovaných mladých ľudí do zahraničia, ktorí sa na Slovensko už nechcú vrátiť.

Riešiť by sa tiež mala aj nadväznosť obsahu vzdelávania jednotlivých stupňov. Hovorí sa tiež o inklúzii, ale je dôležité povedať, koho môžeme integrovať a kde. Takže tých výziev v školstve je veľa, ale myslím si, že všetko je to o ľuďoch. Mať pri sebe takých, ktorí nás inšpirujú, s ktorými môžeme spolupracovať a mať stále chuť pracovať v škole.

Autorka je riaditeľkou Gymnázia Jána Hollého v Trnave.

V škole neobchodujeme – v nej je ziskom vzájomná ľudskosť Nežiadajte od druhých viac ako sami od seba

Profesor PhDr. Ivan ŠTÚR, CSc.
Ilustračné foto: (I)P

Rozpätie žiackych vzťahov k pedagógom sa klenie od celožitovnej vďačnosti cez chladné a rýchle zabudnutie až po nedôstojný hnev a zbytočné pocity krivdy. Veľký kus životnej krásy je v tomto vzťahu, ktorý významne utváral našu osobnosť. Prvoradým zmyslom učiteľa je práve láska žiakov, ktorí ho v nejednom prípade ďaleko predbehnú v spoločenskej úspešnosti.

Učitelia sú rôzni, každý má svoje prednosti aj svoje chyby, rovnako ako žiaci málo citliví a precitliví, zdvorilí a nevšímaví. A medzi týmito najodlišnejšími povahami sa utvárajú plytké aj hlboké citové vzťahy, ovplyvňujúce chuť do učenia, životnú istotu i zdravé sebavedomie oboch zúčastnených.

■ ZDROJE PODNETOV

Škola vychádza z rodičovských podnetov. Prispôsobenie sa školskému poriadku verne odzrkadľuje dôveru dieťaťa v dospelý svet. Čím mladšie je dieťa, tým je bezbrannejšie a žiada si viac pochopenia. Podobne ako mladý lekár v strachu, aby niečo nezabudol, rozmýšľa predovšetkým o probléme a zabúda na citové reakcie pacienta. Aj málo sebaistý učiteľ, zaujatý svojím vystúpením, nevníma žiakov s ich najrozličnejšími problémami a postojmi, ktoré si priniesli z domu. Až časom možno dospieť k hlbšiemu pochopeniu svojej úlohy a skutočných potrieb vyvíjajúcich sa mládenčov a diev. Len ako sa vyhnúť „vyhoreniu“? Dobré vlastné rodinné zázemie a intenzívne osobné záľuby. Životná spokojnosť významne utvára charizmu učiteľa. Aj to je dôležité poslanie pedagóga ukázať deťom, ako sa dá pekne žiť!

■ DETI SÚČASNOSTI

Mnohé dnešné deti sú náročnejšie i sebavedomejšie, majú inú hodnotovú škálu a odlišné predstavy o životnom úspechu. Čo však zostáva a čo máme dospelí s mladými spoločné, je ľudské spolunažívanie a každodenný zápas o tvorivé naplnenie svojho pozemského času. Podobne ako vo vzťahu rodiča a dieťa menej zaznieva postoj silnejšieho a nadradeného nad menej schopným a podriadeným. Aj v škole sa stretávajú najmä dve rovnako cenné ľudské bytosti, vzájomne sa ovplyvňujúce a obohacujúce. V tom je

Dostali sme dar reči. Ako jediní v živočíšnej ríši. Skladáme vety zo slov, slová z písmen. Formulujeme myšlienky, posolstva, vyznania i bežné každodenné vety. Zdá sa najlepšie však poznať silu slova herec, lekár, spisovateľ, kňaz a učiteľ. Najmä učiteľ musí byť majstrom tohto silného nástroja múdrosti, ale aj pohladenia, výstražky pred zlom. Musí byť šikovným ohýbačom slov a skladateľom najcitlivejších posolstiev a deklarácií, ktoré nimi vyjadruje.

Detstvo našich rodičov a starých rodičov malo svoju úroveň. Dbalo sa na úctu k starším i mladším, k ľuďom vôbec. Dbalo sa na pravidlá slušnosti a poriadok i etiketu. Aj v tom najodľahlejšom kúte štátu. A dbalo sa na to, čo sa hovorí a ako sa hovorí. Kultúra jazyka bola dôležitá a patrila k dôležitým vzdelávacím oblastiam v škole, ale aj v rodinách, médiách, na verejnosti.

Doma mali ľudia vo všeobecnosti oveľa viac kníh ako dnes. Čítalo sa oveľa viac ako dnes a s tým súviselo aj bohatstvo slovníka človeka, ktorým sa dokázal vyjadrovať. Na obrazovke videl človek divadelné predstavenie, operu, operetu, koncert vážnej hudby, recitáciu. Ako často vychovávali médiá ľudí týmito posolstvami dnes?

Obloha bola neraz popísaná stopami po prelietajúcich stíhačkách. Ako deti sme sa ako prvé učili básničky o mame, otcovi, mieri, počúvali rozprávky o boji dobra so zlom o šťastí a najmä o morálke. Ústrednou vecou bolo slovo, ktorým sa k nám donášali všetky podnety. Lebo slovo bolo a je chrám, v ktorom je ukryté tajomstvo sveta

Mnohé dnešné deti sú náročnejšie i sebavedomejšie, majú inú hodnotovú škálu a odlišné predstavy o životnom úspechu.

práve tá najväčšia krása tohto povolania, že neopracovávame neživú hmotu, ale stvárnujeme živé bytosti, ktoré späťne ovplyvňujú nás. Čím viac dobrých ľudí máme okolo seba, tým sme životne spokojnejší. Deti najlepšie vycítia skutočný záujem dospelého, jeho radosť zo stretnutia aj schopnosť porozumenia. Ťažko tiež nesú zradu v podobe nezájmu, neschopnosti alebo nespravodlivosti.

■ FÉROVÝ PRÍSTUP

Ako môže učiteľ vedome či nevedome deťom ublížiť? Výberom svojich obľúbenčov, čo je celkom pochopiteľné, pretože sympatie sa rodia často bez nášho zásahu, len ich ovládnutie je niekedy ťažké. Úcta vyvoláva úctu, pochopenie umožňuje vzájomné pochopenie. Aj málo sympatický človek sa môže zmeniť na oveľa pozitívnejšieho, žiakovi učiteľ na učiteľovi provokujúci žiak. Ublížujeme aj malou dôverou či ľahostajnou nenáročnosťou. Láskový vzťah objavuje v druhom človeku netušené schopnosti. Pritom stále znie vážne memento, že najrozličnejšie formálne prikázania sa dajú realizovať iba pri neustálej kritičkej sebavýchove. Nežiadajte od druhých viac než sami od seba! A ak platí, že pozornosť je najväčšou potrebou každého človeka, môžeme ublížiť aj nevšímavosťou. Dajme vyniknúť občas i tým, ktorí stoja v úzadí, nájdime v každom niečo hodné pochvaly. Aj tu však rozhoduje neegoistické, zdravé sebavedomie učiteľa!

■ CESTY K ÚSPECHU

Bolo by smiešne ziskávať si obľubu žiakov malou náročnosťou, napokon vždy najviac ocenia toho, kto ich veľa naučil a veľa dal. Rovnako ako doma si ceníme otca nielen podľa toho, čo na ňom mama kriticky vidí, ale aj podľa jeho úspechov v spoločnosti. Učiteľ stúpa u žiakov na cene svojimi tvori-

nášho myslenia a vyspelosti. Veta je opera i báseň, zároveň a ňou sa delíme so svetom okolo nás o naše myšlienky. Tie vypovedajú veľmi jasne o stave nášho myslenia i duševnej vyspelosti a hodnotovom nastavení. Je to zrkadlo našej človečenstva.

Pokiaľ učiteľ nedokáže svojím slovom zaujať, nemôže byť dobrým učiteľom. Práca so slovom a s emóciami je pre úspech učiteľa rozhodujúca. A podobne aj pre žiaka. Je sice v etape učenia, ale vyspelosť jeho ústneho prejavu vyjadruje, ako sa mu darí pripravovať sa na život medzi ľuďmi.

Sila nášho slova

Učiteľ musí vedieť zaujať svojím výkladom učiva, prístupom k žiakom, a sú aj takí, ktorí vedú úspešne zaujať aj svojím kultivovaným výzorom a outfitom. Dodnes si pamätám na nášho učiteľa hudobnej výchovy na základnej škole, ktorý chodil v bielom plášti a jeho kolega mu ho celý pomaloval notami. Zaujímavé je, že nám to nikdy neprišlo smiešne, ale skôr zaujímavé. Bolo to prekvapivé a neočakávané...Slovenčinárka si zasa občas sadla ku klavíru a spievali sme si spolu Bottovu Smrť Jánošíkovi. Aj preto si báseň dodnes pamätám – podobne ako ostaní spolužiaci... Po rokoch si vybavíme najmä učiteľov,

vými úspechmi. Prázdniny aj trocha každodenného voľného času sú pre školákov a ich učiteľov nielen príležitosťou k odpočinku, ale i výzvou na zdokonalenie. Zodpovednosť za seba, zodpovednosť za svojich blízkych, a to sú pre učiteľa jeho žiaci. V prvej triede je pre niektorého žiacka pani učiteľka jeho prvou láskou, pre stredoškolačku je mladý profesor modelom budúceho muža. Vzájomne si dávame oveľa viac, než tušíme, a prijímame najmenej toľko, koľko dávame.

Aj tie najideálnejšie predstavy a najzdovodnenejšie snahy náš partner vždy spracuje svojím spôsobom a je múdre hľadať v tom jeho tvorivosť, nie neposlušnosť. Napokon, niekedy má mladší lepší nápad než odborník. Radosť, radosť z vyučovania aj z učenia, to je príkaz dňa. Kto všade vidí iba povinnosti, dospeje k depresii. A k životu patrí kus dobrego humoru. Je to priateľské gesto, ktoré sa ľahšie poslúchne než príkaz. Až keď si získam dôveru, až keď žiaci pochopia, že podporujem ich zdravý vývin, môžem od nich žiadať viac snahy. Ale príklad zostáva stále tým najúčinnjším výchovným prostriedkom, a preto ukážme aj maximálnu náročnosť k sebe samému. V obchodnom dome má personál príkaz na neustály úsmev a vľúdnosť. V škole neobchodujeme, tu je jediným ziskom vzájomná ľudskosť, povzbudenie k vyšším metám a podpora rozumového i citového prežívania. Každé zbytočné napätie by mal učiteľ zvládnuť ako rozvážnejší a sebaistejší. Je múdre usilovať sa porozumieť, skôr než pokarháme. A nebáť sa pripustiť vlastnú chybu.

■ VÝCHOVA K MÉTAM

Výchova znamená vziať dieťa za ruku a spoločne s ním kráčať k vyšším cieľom. Byť učiteľom vyžaduje úzke kontakty so súčasťou spoločnosťou aj spoluprácu s rodinou žiaka. Nie formálne, niekedy stačí nepriamo, na diaľku a sprostredkovane, čisto s vedomím spoločného záujmu, t. j. dobro zverehého dieťaťa. Dobrý učiteľ je dobrý človek. Má rád ľudí, vzdeláva sa a pestuje osobné záľuby, rozumie prírode a obdivuje umenie, je príkladom v ochrane svojho telesného i duševného zdravia. Je to príležitosť prežiť mnohonásobný život, vstúpiť do viacerých osudov a odovzdávať spoločnosti tých najkrajších ľudí.

Keď sa niečo nedarí – hľadať východisko, keď niekto ide zlým smerom – ukázať cestu, dodať dôveru maloverným. A nevychovávať seba menej ako svojich zverencov. Byť človekom uprostred ľudí!

ktorí boli „in“, ktorí sa k nám vedeli priblížiť, ktorí nám dali vedomosti nielen z jednotlivých predmetov, ale aj o pravidlách života.

Podobne aj učiteľia si pamätajú najmä takých žiakov, ktorí boli čímsi originálni, jedineční. Masu tej-ktorej triedy si pamätajú len ako náladu, stav žiactva či kolektívu...

My si zasa pamätáme všetkých tých učiteľov, čo poznali naše študentské finesy a dokázali odhaliť naše detské poskrývané ťaháky pri písomkách či diktátoch. Pri takýchto učiteľoch sme sa teda vôbec nenudili. Tešili sme sa na nich, lebo oni nielen učili, ale aj naučili, a pritom všetkom to bolo s vtípom, so žartom a s úsmevom....

Krajiny s rýchlym technologickým a technickým rastom a rozvojom venujú čím ďalej väčšiu pozornosť humanizácii človeka. Učia okrem potrebných prírodných vied veľa hudobných a výtvarných predmetov, dramatické umenie. Sú si vedomí potreby týchto výchov pre vyvážený vývoj a formovanie harmonickej osobnosti.

Ozaj, všimajte si, ako sa z nášho verejného i pedagogického slovníka vytrácajú niektoré slová a slovné spojenia? Už trebárs nehovoríme o harmonickej rozvinutej osobnosti. A to ide o tézu, ktorá bola alfou i omegou pedagogiky už v starom Grécku, keď ju volali kalokagatia...pravda, našli by sa aj ďalšie termíny, ktoré dnes nahradili úplne nové, akoby sme umelo modernizovali výchovu a vzdelávanie. Pritom ich princípy sú večné a budú aktuálne aj v treťom tisícročí... Menia sa len slová, ktorými ich doba pomenúva.

Lubomír PAJTINKA

GLOSA

Nie každému národu sa podarilo odhaliť, kto bol v jeho dejinách prvým domácim profesionálnym učiteľom. Zdá sa, že u nás sme tento rébus šťastne vyriešili. V hĺbinách národných dejín sa zachovala správa, v ktorej sa hovorí o tom, že prvý slovenský arcibiskup Metod na sklonku svojho života uvažoval o vhodnom nástupcovi. Na otázku svojich učeníkov: „Koho čuješ, otče a učiteľa ctihodný, medzi učeníkmi svojimi, aby v tvom učení nástupcom bol?“

Prvý učiteľ

Metod ukázal na oddaného učeníka Gorazda a povedal: „Tento je vašej krajiny slobodný muž, učený dobre v latinských knihách, pravoverný. To buď vôľa Božia i vaša láska, ako aj moja.“

Gorazd pravdepodobne najprv absolvoval na Morave alebo v Nitre latinskú školu a potom sa v rokoch 863 až 867 upísal k staroslovenskej reči a vzdelanosti. Časom sa naučil aj grécky. Nadobudol na svoju dobu pozoruhodnú vedomosť a zaradil sa medzi najvýznamnejšie osobnosti svojich čias. Splňal podmienky, aby mohol úspešne spravovať veľkomoravskú provinciu a rozvíjať výchovno-vzdelávaciu činnosť po sv. Cyriľovi a Metodovi.

Arcibiskupovi Metodovi veľmi záležalo na tom, aby jeho dielo ďalej rozvíjala osobnosť, ktorá je toho hodna. Preto vybral z svojho nástupcu rodáka z Veľkej Moravy, pochádzajúceho zo vznešeného veľmožského rodu.

Piaty učeník Gorazd, Kliment, Naum, Angelár a Sáva boli v roku 868 spolu s Metodom v Ríme vysvätení za kňazov. Východná cirkev zaradila Gorazda medzi tzv. sedemopočetníkov, ktorých sviatok sa slávi 17. júla.

Zachované správy o sv. Gorazdovi sú veľmi skromné, ale vždy konštatujú, že to bol mimoriadne nadaný a usilovný spolupracovník Cyrila a Metoda. Človek ušľachtilého srdca a prvý po mene známy vzdelaný učiteľ a vychovávateľ pochádzajúci z nášho územia. Patrí do dejín slovenskej pedagogiky ako jedna z kľúčových osôb, ktorá stála pri zrode organizovaného vzdelávania u nás.

Lubomír PAJTINKA
Foto: SNN

Učitelia i žiaci sa snažili aj počas pandémie COVID-19 vzdelávať sa čo najlepšie Investícia do vzdelania prináša najvyššie úroky

PaedDr. Katarína ADAMKOVÁ
Foto: archív

„Vzdelávanie je spoločným záväzkom medzi oddanými učiteľmi, motivovanými žiakmi a nadšenými rodičmi s vysokými očakávaniami.“

Bob BEAUPREZ

Gymnázium P. J. Šafárika – P. J. Šafárik Gymnázium v Rožňave – je všeobecnovo-vzdelávacia inštitúcia, ktorej prioritnou úlohou je pripraviť žiakov na štúdium na vysokých školách (prípadne pomaturitné štúdium) rôzneho zamerania. V súčasnosti je škola orientovaná na komplexný rozvoj osobnosti žiaka, ktorý sa má stať autentickou, harmonicky rozvinutou všestranou bytosťou, schopnou sa zodpovedne a slobodne realizovať v tvorivej aktivite. Na Slovensku je momentálne vytvorené dostatočne silné konkurenčné prostredie na výber školy, ktorú dieťa môže absolvovať. Práve to vytvára podnet orientovať školu (systém riadenia školy a učiteľmi realizovaný vyučovací proces) na kvalitu školy. Naplnenie kultúry školy, pozitívna školská klíma, spokojnosť partnerov školy (žiakov, rodičov, zriaďovateľa, miestnej komunity...), efektívnosť procesov školy vedie ku kvalite školy a k jej presadeniu sa v konkurenčnom prostredí.

V tomto duchu pracujeme i v našej škole – na Gymnázium P. J. Šafárika v Rožňave, ktorej neoddeliteľnou súčasťou výchov-

no-vzdelávacieho procesu je každý učiteľ, žiak a v nemalej miere aj rodič. Počas celého školského roka 2021/2022 sme vzhľadom na nepriaznivé okolnosti, vyvolané pandemiou ochorenia COVID-19, spolupracovali a usilovali sa čo najkvalitnejšie plniť naše školské povinnosti. Veď už Benjamin Franklin povedal, že „investícia do vzdelania vždy prináša najvyššie úroky“. Uplynulých desať mesiacov učiteľov, žiakov i rodičov nášho gymnázia spájali rôzne starosti, radosti, úspechy, sklamania, stresujúce situácie i úsmevné chvíle. Pripravili a uskutočnili sme mnoho prínosných projektov, ako boli IT Akadémia, Erasmus + (4 projekty), DofE, Epas, eTwinning, Škola priateľská k deťom, Place, projekt financovaný z nórskeho grantu „To be green is evergreen“, projekt Farming, projekt Moderniejšia škola, rôzne krátkodobé projekty cezhraničnej spolupráce, projekty žiackej školskej rady a krajskej školskej rady, projekty v spolupráci s vysokými školami a inštitúciami. Pripravili sme sa na rôzne predmetové olympiády, SOČ a vedomostné súťaže, kde sme získali vynikajúce ocenenie v rámci okresu, kraja a štátu. Vytvorili sme priestor na zväčšenie aktivity formou krúžkov, besied a workshopov. Zmierňujúce opatrenia nám dovolili uskutočniť kurzy na rozvoj fyzickej zdatnosti (ich náplňou bolo lyžovanie, turistika, ale aj tanec), opäť sme mohli vycestovať do zahraničia na výmenu skúseností a rozvoj zručností (navštívili sme Maďarsko, Talian-

sko, Chorvátsko, Rumunsko, Rakúsko). Pripravili sme aktivity zamerané na prezentáciu školy priamo u nás, ale aj v online priestore. Vzdelávali a zdokonaľovali sa nielen žiaci, ale aj učitelia, a to rôznou formou (školenia, výmenné pobyty, online diskusie...).

Všetci sme participovali na vytváraní pozitívnej klímy, keďže sme neustále museli zosúladiť dianie v školskom a mimoškolskom prostredí s aktuálnymi opatreniami v rámci šíriacej sa pandémie ochorenia COVID-19. Pracovali sme z domu, boli sme činní v online priestore, ale vždy sme sa tešili na prezenčné časti vyučovania.

Počas zlepšenia tejto situácie nás zasiahli nepriaznivé okolnosti súvisiace s vojnou na Ukrajine, aj keď so smútkom v duši, ale statočne sme sa usilovali naplno venovať nášmu vzdelávaniu a zároveň pomôcť osobne, materiálne a morálne odídencom (v škole pribudli aj šiesti noví žiaci). Boli sme mnohokrát neistí, chýbali nám priame sociálne kontakty, občas klesala i motivácia a radosť potrebná na zvládnutie nášho poslania. Naozaj máme za sebou netradičný školský rok, ale aj napriek všetkým udalostiam a okolnostiam sme sa usilovali neustále upevňovať kvalitu vzdelávania na našej škole, ktorá je pre nás prioritou.

Kolotoč každodenných povinností v školskom roku 2021/2022 bol náročný a priniesol nám nepoznané výzvy, no zvládli sme ich a sme pripravení pokračovať. Nadobudli sme nové skúsenosti, vylepšili sme si rôzne zručnosti. Zdolali sme neľahkú cestu, ale určite nás to posunulo vpred.

Autorka je riaditeľka Gymnázia P. J. Šafárika v Rožňave.

Učiteľské povolanie je ťažké, ale krásne

Text a foto: Mária ŠKULTÉTYOVÁ

Dobří učitelé dávali dobré lekcie a nebili nás. Hovorí dievčatko zo starej fotografie. Dievčatko v tmavej šatovej zásterke malo deväťdesiat, keď som sa s ním rozprávala. Dnes už teta Ilonka medzi nami nie je. Ale spomienky ostali: „Do prvej a druhej triedy som chodila málo; dlho som maróčila na túto nohu. Rodičia chodili na roboty do Čiech a nás deti vychovávali babka. Raz, keď sa na ceste ozvalo bubnovanie, vybehli von počúvať, čo bubnujú. Dvere nechali otvorené a prasa vbehol z dvora do kuchyne. Ja som ležala na peci a tak som sa našakala, až som spadla a vyklbila som si nohu. Babka boli dosť nedbanlivá, keby ma hneď zobrali do Závady Košíkovi, mohol mi nohu napraviť.“

Keď prišli mama z Čiech, tá so mnou aj išli, ale už bolo neskoro, už sa s tým nedalo nič robiť...

V Kšínnej sme mali školu na troch miestach: voľfaktoré triedy sa učili v škole, kde bol aj rektorský byt. Starší žiaci mali triedu v gazdovskom dome u Gabriškov. A ešte sme sa učili aj hore na strekárni. Na začiatku a na konci vyučovania sme sa modlili a na začiatku roka sme všetci chodili do kostola. Učiteľov sme mali všelijakých – aj dobrých, aj zlých. Mali sme aj Nemku, už neviem, jak sa volala, mala také nemecké meno. Tá bola mrchavá; bila nás palicou po dlani, keď sme nevedeli. Mišo Holý, ten, keď ju za to kopol do brucha, hneď išla preč z dediny, už sa vyše neukázala. Potom to už zarazili, len kľučať nás dávali. Mali sme aj takého farára, čo tiež bol zlý a bil nás. Fabry sa volal. Jeho dcéra chodila s nami do triedy; aj na ňu bol mrchavý. Rozkázal jej, aby nás skúšala náboženstvo, on tomu hovo-

ril recitovať. Keď nechcela, fahal ju za vlasy, až jej chumáč vytrhol, a hovoril jej: „Budeš recitovať, há?!“ On bol aj trochu na nervy. Keď umrel, bol vystavený v kostole a Mišo Holý ho chytil za nos a povedal mu: „Budeš recitovať, há?!“ Potom ho rodina zobrala do Batizoviec pochovať, odtiaľ pochádzal.

Dobří učitelé boli Kubovčák a Zajac. Tí dávali dobré lekcie a nebili nás. Ja som mala najradšej počty. Aj Kubovčáková bola dobrá, tá učila ručné práce. Pred Vianocami nám urobila také batôžky; do ručníčkov dala oblátky a poobede sme ich roznášali po dedine. Napísala nám zoznam, do ktorých domov sme mali zaniest. Mňa poslala na Stavanie, lebo som to tam poznala. Za roznášanie sme dostali jablčka a učiteľke poslali zbožie. Lebo učitelé aj sliepky chovali. Mali sme aj spevokol, aj ja som v ňom spievala. A na Štedrý večer sme v kostole spievali.“

Viackrát som sa vyjadřila, že učiteľské povolanie je ťažké, ale krásne. Často myslím na svojich učiteľov. Všetci sú už v nebi, ale nezabudla som. Myslim, že s vekom sú moje spomienky ešte intenzívnejšie. Skúsme si dnes všetci spomenúť. Aspoň jeden deň v roku. Na tých dobrých, ale aj na tých druhých. Možno aj oni chcú byť dobrí, len sa im to nepodarilo. A kto je vlastne dobrý učiteľ?

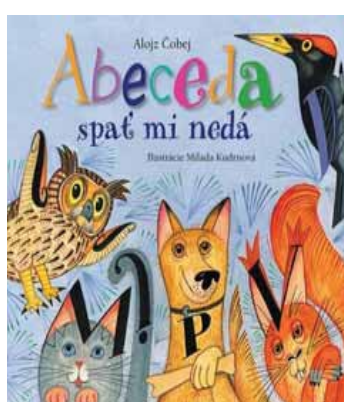
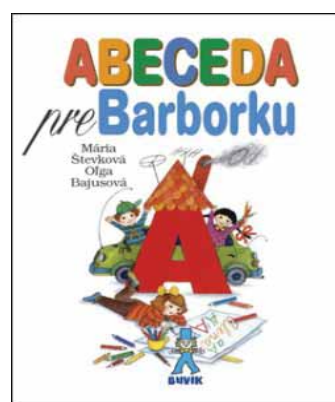
Autorka je učiteľkou na gymnázium v Bánovciach nad Bebravou.

Autorka Olga GOČOVÁ učí deti spoznávať a čítať aj ruskú abecedu Spríjemňujeme deťom spoznávanie abecedy

RECENZIA
Hana KUBIŠOVÁ

Na knižných pulkoch sa objavila pútavá detská knižka – príjemne nás prekvapila nápaditými detskými ilustráciami, grafickým dizajnom, farebnosťou, najviac však tým, že je písaná cyrilikou. Autorka ruského pôvodu Olga GOČOVÁ dlhodobo žije na Slovensku. Na napísanie knihy ju inšpirovali jej vnúčikovia a iné deti, ktoré spolu s autorkou prispeli k jej vzhľadovo nápaditými kresbami.

Knižka je primárne určená pre mladšiu vekovú kategóriu detí, zrejme však zaujme aj tých rodičov, ktorí by chceli rozšíriť obzor svojich detí; pri spoločnom čítaní im pomôžu zvládnuť základy ruskej abecedy. Nemožno ju považovať za učebnicu, ide o doplnkové čítanie nielen pre prváčikov, ale i pre ostatné deti mladšieho školského veku, ktoré už zvládli slovenskú abecedu a chcú sa naučiť aj inú, veď dieťa sa na ceste k dospelosti chce/musí naučiť aj iné abecedy/jazyky. Knižka O. Gočovej poskytuje deťom možnosť spoznať iný typ cyrilského písma – azbuku,

veď aj naše písmo/písomníctvo sa vyvíjalo „v duchu cyril-metodského duchovného dedičstva a historického odkazu Veľkej Moravy“ (časť preambuly Ústavy SR).

Knižka v nás spontánne vyvoláva spomienky na mnohé krásne knižky slovenských autorov s motiváciou spríjemniť deťom poznávanie abecedy. Mnohé z veršovníkov sú také rytmické, že sa navždy uložili v našej pamäti. Veď kto by nepoznal veršičky Adam v škole nesedel, abecedu neve-

del... Možno však nevieme, že ide o báseň z knižky Jána Smreka Maľovaná abeceda, jej viaceré vydania ilustrovali renomovaní akademickí maliari a ilustrátori Vincent Hložník, Jozef Baláž, Martin Kellenberger... Rýmovačky využil aj Š. Moravčík ako názov pre svoju knihu detských próz Adam v škole nesedel, využíva v nej najmä aliteráciu – reťazenie slov s rovnakými začiatočnými písmenami. Vo svojej knihe veršov Abeceda spať mi nedá (Matica slovenská, 2009) sa

Moravčík prezentoval ako básnik s obdviuhodným zmyslom pre ostrovtip, rytmus a rým (Č – U nás taká obyčaj, / že nám nosia čajky čaj. / Od rána až do večera / nosia nám čaj do posteľe). Knihu s identickým názvom Abeceda spať mi nedá vydal aj textár, dramatik a autor detskej literatúry Alojz Čobej s ilustráciami Milady Kudrnovej (Fortuna Libri, 2017). Podčiarkuje potrebu učenia sa abecedy – a nie iba jednej: K dospelosti cesty vedú / cez školu a prvú abecedu.

Spätňý náhľad na výber detských kníh nás prirodzene naviedol na otázku, čo majú tieto motivačné knihy s abecednou tematikou spoločné – ide o rytmické a zábavné rýmovačky, ich cieľom je uľahčiť zapamätanie písmen i veršov. Príťažlivá grafická úprava robí z týchto kníh priam zberateľské kusy – je nám ľúto zrieť sa ich, a veru aj po odrastení detí ich odkladáme pre vnúčatá.

Tým, ktorí by chceli hlbšie nazrieť do problematiky zahraničnej detskej literatúry, odporúčame publikáciu R. Rusňáka Svetová literatúra v didaktickej komunikácii (Prešov 2009). Autor v predслоve o. i. pripomína slová Sergeja Michalkova o tom, že prečítanie dobrej knihy v tom pravom čase môže rozhodnúť o jeho osude, ako aj poetické vyjadrenie Daniela Heviera o stretnutí s detskou knihou: „Je to neustále stretávanie sa s vetrom, ktorý sa nedá chytiť do dlane a ktorý vnímame len vtedy, keď nám vojde do vlasov alebo nám pohladí líce.“

Druhý november: Pamätný deň nespravodlivo vystáňovaných a odvečených občanov? Trianonský tieň straší v susedských vzťahoch

Text a foto: Ľudovít GUNČAGA

Začiatkom roka 2021 sa slovenská vláda zaoberala návrhom, aby bol 12. apríl v Slovenskej republike ustanovený za Pamätný deň nespravodlivo vystáňovaných a odvečených občanov. Návrh mal vyzdvihnúť dejinný fakt, že 12. apríla 1947 sa začalo vysídľovanie obyvateľov maďarskej národnosti z územia dnešného južného Slovenska v rámci procesu výmeny obyvateľstva. Táto výmena sa pritom udiala v súlade s medzinárodným právom, na základe medzištátnej zmluvy medzi vtedajšou Československou republikou a Maďarskou republikou.

Návrh predložil poslanec parlamentu György Gyimesi a ten aj zodpovedá jeho videniu dejín. Vychádza z jednostranných téz maďarskej politiky poznačenej tzv. Trianonským komplexom – teda trvalým odmietaním prijatia faktu zániku Uhorska v roku 1918 a bolesťstvom nad údajne nespravodlivou slovensko-maďarskou štátnou hranicou.

■ Z POZÍCIE UKRIVDENÝCH

Maďarskí historici či publicisti až dodnes interpretujú novšie maďarské dejiny z pozície ukrivdených. Prítom krivdy, ktoré spôsobila budapeštianska politika svojou veľkomadžarskou a šovinistickou ideológiou svojim obyvateľom i okolitým národom, zamlčujú, nevšímajú si ich. Rovnako ignorujú príčinnú-následnú súvislosť historických javov. Aj výmene maďarského a slovenského obyvateľstva v roku 1947 príčinnu predchádzali tragické skúsenosti Slovákov (a iných národov) najprv s tvrdou maďarizáciou v Uhorsku, ktorej cieľom bola úplná likvidácia slovenského národa a jeho identity, neskôr s maďarizačnou politikou medzivojnového Maďarska voči početnej slovenskej menšine, ktorá po Trianonskej mierovej zmluve

Pamätník „TRIANON 100 + 1 rokov“ odhalený 25. júna 2021 v Komjaticiach

zostala v maďarskom štáte bez akýchkoľvek národných práv, s revizionizmom horthyovského Maďarska, spochybňujúcim platnosť Trianonskej mierovej zmluvy, a napokon s tvrdou maďarskou politikou na okupovanom južnom Slovensku po novembri 1938.

■ TRAGICKÁ SKÚSEŇ

Vysídlenie Maďarov zo Slovenska, ktoré sa začalo 12. apríla 1947,

a viaceré opatrenia vtedajšieho režimu proti maďarskému obyvateľstvu boli z hľadiska postihnutých zaiste bolestné a ako každé kolektívne opatrenie voči jednotlivcom nespravodlivé. Nad každou osobnou krivdou a bolesťou vyjadrujeme preto úprimnú ľútosť. Z historického pohľadu však tieto udalosti mali svoje vážne príčiny, o ktorých sa u nás nehovorí. Bola to najmä tragická

skúsenosť s tvrdou deslovakizačnou politikou horthyovského Maďarska voči státisícim Slovákom a najmä s násilným vyhánaním a okrádaním Slovákov z územia, ktoré bolo rozhodnutím fašistického Talianska a národnosocialistického Nemecka vo Viedenskej arbitráži 2. novembra 1938 odtrhnuté od Slovenska a okupované Maďarskom. Tieto vyhánania, spojené s násilím a neľudským správaním maďarských úradov a obyvateľov, spôsobili vyše stotisíc Slovákom kalváriu, ktorá v nich a v ich potomkoch dodnes vyvoláva najtrpkéjšie spomienky a ktorá ovplyvnila aj rozhodnutia československého štátu po roku 1945.

■ FALOŠNÁ INTERPRETÁCIA

Žiaľ, maďarské médiá a politici svoju tému naďalej jednostranne živia a falošne interpretujú. Podobne ako za čias horthyovskej iredenty a expanzie aj dnes zamlčujú to, čo sa nehodí do ich výkladu dejín, a podnecujú obyvateľstvo maďarskej národnosti proti väčšinovému štátotvornému národu, čím sa usilujú prekaziť pokojné spoluzitíe obyvateľov a zvyšovať napätie v spoločnosti. Spoločným témam našich dejín,

akokoľvek bolestným, sa nechceme vyhýbať. Sme však presvedčení, že vyrovnáť sa s nimi možno iba v duchu historickej pravdy a spravodlivosti. Slováci na južnom Slovensku živia nádej, že sa tu raz bude dať žiť v duchu pravdy, spravodlivosti a pokoja, bez nutnosti neustále čeliť šovinistickým silám.

Spomínaný návrh poslancu Gyimesiho nakoniec vetoval štátny tajomník MZV Martin Klus.

■ INICIATÍVNY NÁVRH

Pre spravodlivý pohľad na dejiny vyslovujeme podnet, aby bol za pamätný deň nespravodlivo vystáňovaných a odvečených občanov ustanovený 2. november, keď došlo na základe rozhodnutia Viedenskej arbitráže k násilnému odtrhnutiu južných území Slovenska a vysídleniu vyše stotisíc Slovákov, spojenému s nepredstaviteľným utrpením a nespravodlivosťou. Nespomínať si na túto skúsenosť a nevidieť v dejinách tieto príčinné súvislosti je upieraním ľudskej a národnej dôstojnosti Slovákov, aj vďaka utrpeniu ktorých tu dnes stále sme.

S týmto cieľom vyhlasujeme Iniciatívu 2. november a vyzývame verejnosť na podporu a spoluúčasť v tomto úsilí, aby vláda a parlament Slovenskej republiky vyhlásili 2. november za pamätný deň nespravodlivo vystáňovaných a odvečených občanov.

V rámci Iniciatívy 2. november dávame tiež do pozornosti knihu Krvácajúca hranica z roku 1940 obsahujúcu autentické svedectvá a konkrétne osudy Slovákov z obdobia 1938 – 1945, ktoré sú v našej verejnosti málo známe.

Ľudmila CVENGROŠOVÁ vytvára hlbinný obraz národných dejín Sochárka s obdivuhodným kreatívnym rozponom

Ladislav SKRAK, predseda Výtvarného odboru MS – Foto: archív

Aj v našom umení patrí sa rešpektovať kritériá života, krásy a osláv. V tomto období slávi svoje významné životné jubileum akad. sochárka Ľudmila CVENGROŠOVÁ. Má nebyvalý tematický, námetový a intelektuálny – historizujúci – rozpon: ako vo vzťahu k podnetom Slovenského národného povstania a oslobodenia, ale dnes najmä k úsvitu našich národných dejín – Veľkej Morave a cyrilo-metodskej tradícii. Ale aj k stredoveku a životu žien v dejinách.

Súsošie Ľudmily CVENGROŠOVEJ Žalujem

Ľudmila CVENGROŠOVÁ pri svojej práci na portrète hokejistu Pavla Demitru

Ľudmila CVENGROŠOVÁ

Ľudmila Cvengrošová sa narodila 17. júna 1937 v Radošinej, okr. Topoľčany. Pre jej sochárske modelačné kvality a smerovania mal osobitný význam odbor keramiky, ktorý absolvovala v roku 1954 u prof. Teodora Luga na Strednej škole umeleckého priemyslu – vychýrenej „šupke“ v Bratislave. V roku 1962 ukončila štúdium na odbore reliéfného sochárstva VŠVU u prof. Rudolfa Pribiša. Pripomeňme, že jej erupzívny vstup a vývin v našich

témach uskutočňoval sa vzápätí po vrcholoch, ktoré v roku 1960 znamenal memoriálny celok Slávina – osobite Dvere obradnej siene jej učiteľa. V rokoch 1960 – 1963 a v roku 1964 a 1965 však Ľ. Cvengrošová tvorí niečo nebyvalé – originálne novotvary, reliéfy ako súčasť Pamätníka 1. čs. armádného zboru na návrží Polomu, ktorý žije v našom povedomí ako predstava o ťažkých bojoch pred oslobodením Žiliny. Pylón – obe-

lisk architektúry tohto rozsiahleho pamätníka osadeného v horskom prostredí, koncipoval budúci národný umelec Dušan Kuzma. Nasledovali pomníky a pamätníky v Pukanci, Komárne, Radvani, Slavošovciach, Liptovskej Lúžnej. V národnoslobodzovacej téme završovala vývin v roku 1985 dielom Vezmime do rúk osud sveta, ktoré vznikalo pri sťahovaní a dotváraní Pamätníka z Polomu na lokalitu Javorina.

Pripomeňme pritom dosiaľ neprestaného vandala, ktorý súsošiu odrezal ruky. Dnes sú pamätník so súsoším v plnej miere rekonštruované vďaka rozhodnutiu jedného z predsedov vlád SR.

Lenže Ľudmila Cvengrošová je v našich novších výtvarných dejinách spätá s matičiarskymi, národnymi podnetmi a hodnotami. Vytvorila súbor vynikajúcich medailí a plakiet a na báze reliéfného sochárstva

ten celok, ktorý znamenajú Dvere vtedajšieho Vlastivedného múzea v Nitre (1980 – 1982). Vynikajúce reliéfy, najmä Rastislava, vlastnila Matica a dnes už Slovenská národná knižnica (1989). V roku 1981 vzniká takmer geniálny portrét Rastislava. V rokoch 1989 – 1990 vzniká jej kniežata Rastislav, tentoraz ako historizujúca statua pre obec Devín. V tom čase koncipuje náročné súsošie Cyrila a Metoda pre Nitru, ktoré vysväcujú v roku 1990. Aj na tomto súsoší, na rozdiel od schematických predstáv, v plnej miere zažiarili svojim archeologickým poznaním a zázemím. Nezabudnime aj na to, že je to medailérka, ktorú uctieva nevládna organizácia medailérov FIDEM, ale aj žena, ktorá skúmala raný stredovek Slovanov komplexnejšie, ba aj z hľadiska krásy slovenského, slovenského typu (Nitrava na Devínskom hrade, 1999). V roku 2002 vzniká jej Pomník A. Dubčeka v Bratislave a rovnako v Bratislave pred budovou Národnej banky Slovenska dominuje jej monumentálny reliéf a objekt Biatec (2008). V roku 2007 prezident SR Ivan Gašparovič udelil umelkyni Rad Ľ. Štúra II. triedy. Aj my oceňujeme a gratulujeme.

Terchovský kostol je u nás najväčším chrámom zasväteným solúnskym bratom

Úspešné Cyrilometodské dni v bráne do Malej Fatry

Text a foto: Igor VÁLEK

Znie to neuveriteľne, ale jedno z najtradičnejších podujatí venovaných u nás stále živému odkazu svätých Cyrila a Metoda, teda Cyrilometodské dni (CMD) v Terchovej, sa v plnej sile dožilo – veľmi symbolicky – Kristových rokov. Počas trojdňa 3. až 5. júla sa totiž v obci, púťavej vstupnej bráne do Malej Fatry na severozápade Slovenska, konal už 33. ročník širokospektrálneho podujatia. Opierajúceho sa najmä o duchovné a tradičné kultúrne hodnoty a ich šírenie.

Ako hovorí jeden z organizátorov Peter Cabada, ktorý stál už pri ich zrode: „V roku 1990 sa mnohí oddávali eufórii z nadobudnutej politickej a náboženskej slobody. Erupciu uvoľnenej energie, tvorivosti a nápadov sme v Terchovej pretavili do všestranného približenia a najmä aktualizovania nadčasového odkazu misie sv. Cyrila a Metoda – patrónov tunajšieho kostola, ktorý je najväčším chrámom na území Slovenska zasväteným spolupatrónom Európy. Ako prví sme zorganizovali na Slovensku i vo vtedajšej federácii podujatie otvorene, sebavedome, kultivovane a atraktívne sa hlásiace k duchovným hodnotám európskeho kultúrneho dedičstva.“

Tu treba spomenúť aj na nezastupiteľné postavenie významnej slovenskej osobnosti, architekta a uchováteľa tradícií Viliama Jána Grusku pri zrode a rozvoji predmetnej terchovskej tradície. Nečudo, že na neho viackrát spomínal aj ďalší muž, ktorý bol pri všetkom dôležitom od začiatku, riaditeľ tunajšieho kultúrneho strediska Rudolf Patrníak.

POZORUHODNÝ KREDIT

Ďalší vývoj potvrdil, že spomínané stále prispievajú k prehĺbeniu viery,

Momentka zo záverečného galakonzertu vo veľkolepom priestore kostola

národného povedomia a vlastenectva, ale aj európskej identity. Vďaka úsiliu zaniatených Terchová odolala náporu často odstredivých tendencií. Dokázala si prirodzene udržať akoby vlastný cyrilo-metodský kredit. A ponúkať ho nezištne a prajne ďalej. Ako cenný poklad patriaci celému národu. Aj v nedávno skončenom ročníku. Terchovský kostol, ktorý je najväčším slovenským chrámom zasväteným

solúnskym bratom vierozvestcom sv. Cyrilovi a sv. Metodovi a zároveň diecéznou svätynou, hostil väčšinu z bohatého liturgického programu. V jeho dôstojných a slávnostne vyzdobených priestoroch sa po viacerých svätých omšiach a liturgiách sv. Jána Zlatoústeho v predchádzajúce dni v deň sviatku 5. júna predpoludňom konala aj cyrilo-metodská svätá omša, ktorú tradične celebraval žilinský diecézny

Náš najväčší chrám zasvätený solúnskym bratom je srdcom Cyrilometodských dní.

biskup Mons. Tomáš Galis. Vo svojej slávnostnej kázni obrátil pozornosť na pretrvávajúci odkaz solúnskych bratov, spolupatrónov Európy. Pritom zdôraznil nielen ich osnovateľské miesto v rodiacej sa duchovnej a kultúrnej tradícii našich predkov, ale vyzdvihol i dôsledne pripravený misijný aspekt ich pôsobenia. Ako aj dôležitosť takéhoto pôsobenia cirkvi a jej predstaviteľov práve v dnešnom svete.

Organizátori tradične pre účastníkov okrem duchovného rozmeru pripravili aj bohatý pestrý sprievodný kultúrny program. Integrovanou súčasťou bohatej programovej skladby tak opäť boli aj koncerty klasickej hudby, chrámového spevu i folklórne vystúpenia. Tiež vernisáž výstavy všestranného výtvarného umelca Jozefa Vydrnaka (čitateľa SNN ho dobre poznajú a vnímajú), ktorého značná časť tvorby má sakrálny charakter a sám otvorene a rád priznáva časté duchovné inšpirácie. Nechýbalo ani uvedenie knihy Jozefa Miča Vášeň zvaná film (viac na strane 2)..

DOBŘÉHO JE MÁLO

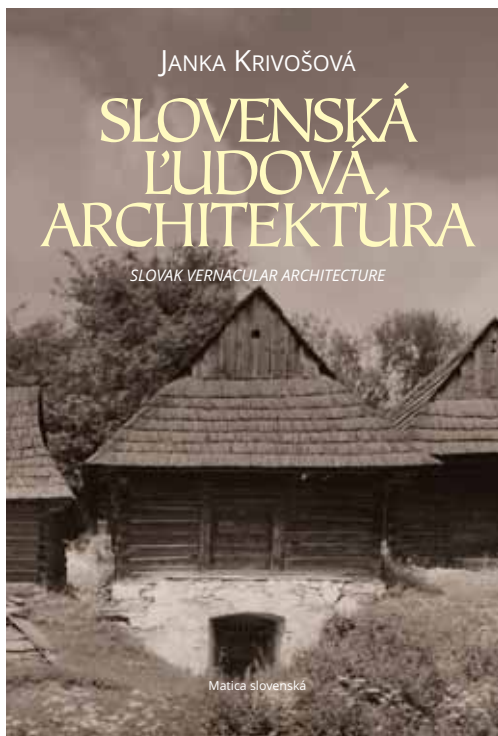
Je mimoriadne dôležité, že organizátori Cyrilometodských dní majú na zreteli skutočnosť, že svätí muži Cyril a Metod sú dôkazom a zároveň potvrdením, že na pomyselných stavbe monumentálnej európskej duchovnosti je nezanedbateľná časť muriva práve slovenská. Dôležité je aj to, čo pri cyrilo-metodskej svätej omši počas štátneho a cirkevného sviatku 5. júla zdôraznil žilinský diecézny biskup Mons. Tomáš Galis. Okrem iného povedal, že je dôležité na jednej strane udržiavať silný odkaz cyrilo-metodskej tradície, ale aj šíriť vieru tak, aby ju ako neoddeliteľnú súčasť svojich životov vnímali aj mladé generácie Slovincov a Slovákov 21. storočia.

Ďalšie úspešné Cyrilometodské dni v Terchovej všetko spomenuté opäť urobili viac ako dôsledne a dôstojne zároveň. No a v roku 2023 určite budú naďalej pokračovať v dôležitej misii v tejto časti duchovného a kultúrneho života v krajine pod Tatrami. Dobrych a dobre mienených myšlienok a činov nikdy nie je nazvyš...
Igor VÁLEK
Foto: archív

Monumentálne dielo o slovenskej ľudovej architektúre v novom vydaní

Krivošovej opus o urbanizme vidieka

KNIHA TÝŽDŇA

Vo Vydavateľstve Matice slovenskej vyšlo v tomto roku druhé vydanie knihy prof. Janky Krivošovej o urbanizme slovenského vidieka, v ktorom autorka analyzuje obytné, hospodárske, technické a sakrálne stavby slovenskej ľudovej architektúry, a to z hľadiska kategorizácií podľa regionálneho, druhového, urbanistického, výtvarného či materiálového riešenia. Zaoberá sa tiež vplyvom slovenského prírodného prostredia na tvar dedín (urbanizmus) – dediny pri hradskej, ulicové dediny, reťazové, radové, potočné, hrby, okružnice, lazy a kopanice. Analyzuje vybavenie interiérov a technické pamiatky, ale aj sakrálne stavby. Autorka sa tiež doplnkovo venuje kultúrnemu hmotnému dedičstvu kolektivistických Nemcov na Slovensku – Habánov. Dodatkou je samostatná kapitola venovaná dielu architekta D. Jurkoviča, ktorý sa inšpiroval ľudovou architektúrou, a tiež kapitola o skanzonoch. Dielom, ktoré má taktiež čiastočne bilingválny rozmer, dominujú farebné fotografie (je ich až sedemsto), ale aj pohľady, pôdorysy a rezy konkrétnych objektov, pričom autorka využila fotografie a kresby z archívu Katedry dejín architektúry STU, Centra pre tradičnú ľudovú kultúru, fotografie P. Ďuríka, M. Hubu, T. Kobáča, P. Rybára, ale aj z vlastného archívu. J. Krivošová sa téme venuje už od svojej dizertačnej práce. Na projekte tiež redakčne spolupracovali I. Sokolík, graficky P. Ďurík a v záverečných textoch M. Dudáš a I. Gojdič. Tak ako ľudové piesne, kroje a pod. aj architektúra je súčasťou slovenského kultúrneho dedičstva, preto si zaslúži špeciálnu pozornosť. Na svoje si prídu milovníci tradícií, vidieka, ale aj tí, ktorí by sa chceli pri výstavbe svojich príbytkov inšpirovať stavbami z minulosti.

Lukáš PERNÝ

MEDAILÓN

Presnosť je výsadou kráľov a dlhovekosť často osobností s harmonicky a zmysluplne žitým životom. Oboje spomenuté patrí k herečke Márii Kráľovičovej, takpovediac kráľovnej slovenského (predovšetkým) divadla, priam ako ku dňu svetlo. Veď táto dlhoročná popredná členka Činohry SND si nedávno spolu s mnohými obdivovateľmi jej umenia pripomenula vzácné životné jubileum – deväťdesiatpäť rokov. Samotná KRÁĽOVIČOVÁ rada o sebe hovorí, že prežila doterajší život podľa vlastného scenára: „Pokladám za dar i požehnanie, že som bola s Národným divadlom späť vyše sedem desiatok rokov... a že som mohla tvoriť povedľa

Jedinečná herečka KRÁĽOVIČOVÁ jubiluje

svojich učiteľov a so všetkými tými skvelými svetovými kolegami a kolegyňami, vďaka ktorým sme posúvali naše kultúrne ohnisko k tradičnej i modernej Európe...“

Prvé dva roky profesionálnej hereckej kariéry absolvovala v Komornom divadle v Martine. Členkou Činohry SND sa stala v roku 1948 a svoje účinkovanie tam ukončila po sedemdesiatich rokoch nepretržitého pôsobenia, aktuálne je prvou emeritnou členkou SND. Dodajme na ilustráciu, že len počet postáv, ktoré stvárnila na javisku SND, prekračuje číslo sto. Ofélia, Júlia, svätá Jana, Čechovove hrdinky i Marilyn Monroe... Dievča z dediny Čary na Záhorí bola kráľovnou, intelektuálkou, ale aj ženou z fabriky. Talentom a prácou obsiahla postavy lyrického, dramatického, tragického i komického charakteru. Vytvorila desiatky nezabudnuteľných postáv v televízii aj vo filme. Len ako „vodidlo“ – kompletne súpisy postáv si čitateľa SNN môžu nájsť na stránke Divadelného ústavu. Výnimočná žena je i skvelá recitátorka a celý svoj život sa opiera aj o optimizmus a v duši nosí romantiku. Nečudo, že jej životné krédo znie – Isť ďaleko, vzlietnuť vysoko... Vďaka, pani Mária (Marína) Kráľovičová, tie dialky aj výšky ste dopriali aj všetkým divákovi vašich postáv a kreácií. Ad multos annos!

Igor VÁLEK
Foto: archív

HUMORESKA

Milí občania, dovoľte nám, aby sme vás v tomto čísle vládno-parlamentných novín informovali, ako ste na tom s bezpečnosťou. Ste na tom dobre. Nepočúvajte kukivkov z opozície. Tvrdia, že atómová elektrárň bola mesiac bez protiraketovej ochrany. Že nemáme vlastné lietadlá. Že z päťtisíc tankov, ktoré malo Československo, pre nás zostalo pár desiatok, a aj o tie prichádzame. Všetko je inak. Načo nám budú zbrane, keď nás budú brániť bratské armády?! Ako sa píše v Biblii, my prekjeme meče na pluh. Aby sme bratským národom uľahčili našu obranu, pomôžeme im v dislokácii zbraňových

systémov podľa pamäti národa. Bratislavu bude brániť bratský český národ v blahej spomienke na Homolov puč. Spolu s bratským americkým národom, ktorý určite

ností z Malej vojny, na západe pri Brezovej pod Bradlom zo Slovenského povstania v roku 1848. Osobitnú úlohu bude mať pri obrane rafinérie v Bratislave a gabčí-

Bratský nemecký národ požiadame o vytvorenie viacerých obranných línií. Jedna obranná línia bundeswehru bude na čiare Ostrý Grúň – Kl'ak – Kalište – Nemecká.

ský indický národ bude mať ako hlavnú úlohu brániť Nitru, bratský juhokórejský národ Žilinu a Galantu. Bratský švédsky národ si hádam žiarsku hlinikáreň obráni aj sám. Naša slovenská armáda zaujme výškavacie postavenie na Kriváni. Všetkých jedenásť vojakov pod vedením generála Juraja J. z Terchovej si tam bude brúsiť palosť a valašky a čakať na dodávky zbraní, ktoré sme im my a naši predchodcovia nakúpili. Lietadlá z Ameriky, transportéry zo Švédska. Aj z toho vidíte, že sme bohatá krajina a máte byť na čo hrdí. V najbližšom čísle vládno-parlamentných novín sa dozvieme, ako sa zmení text hymny v časti „zastavme ich, bratia“.

Milan ČASOCHA MIKŠ

Z obsahu vládno-parlamentných novín

má dobre uložené súradnice bývalej rafinérie Apollo a Zimného prístavu. Zároveň môže bratské americké letectvo ochraňovať aj oblasť Dubovej na Horehroní a Košice, aby oceliarne nepadli do nepriateľských rúk. Bratský maďarský národ sa rád povenuje obrane juhovýchodných okresov na čiare vytýčenej pri Viedenskej arbitráži. Na východe zúročí bohaté skúse-

kovskej priehrady. Bratský poľský národ požiadame o ochranu Kysúc, Oravy a Spiša. Aby sa vám nič zlé nestalo pri cestách do Jablonky a Nového Targu na nákupy. Bratský holandský národ bude brániť skupenú poľnohospodársku pôdu od Horehronia cez Michalovce až po Komárno. Bratský rakúsky národ si rád obráni logistické centrá a skládky od Záhoria po Trnavu.

Druhá na čiare Dukla – Dargov. Tanky tam už má, ušetrí na ešalónoch. Časť ich jednotiek umiestnená pod Devínom bude obraňovať tamojšiu automobilku. Celkovo ochrana našich slovenských zahraničných montovni automobilov bude skutočne internacionálna. Trnava bude mať posilnenú obranu bratským francúzskym národom, s veliteľstvom vo Vrútkach. Bratislavský

Pamätnú tabuľu Ivanovi RAJNIAKOVI premiestnili na jeho rodný dom Zadostučinenie veľkému hereckému majstrovstvu

Text a foto: Jozef VYDRICKÝ

Počas osláv 155. výročia ochotníckeho divadla v Hybiach podpredseda Matice slovenskej Marek Nemeč so starostom Karolom Pavlíčkom slávnostne odhalili pamätnú tabuľu hercovi Ivanovi Rajniakovi. Pamätná tabuľa sa od roka 2006 nachádzala na budove obecného úradu; teraz však je na tom správnom mieste – na jeho rodnom dome.

MEMORIÁL

„Ivan Rajniak bol hrdým Liptákom, každú voľnú chvíľu vo svojom živote využil na návštevu svojho milovaného rodného kraja. V jednom rozhovore raz povedal krásne slová a ja si dovoľím ich teraz znovu vysloviť, pretože o jeho vzťahu k rodnej obci a k regiónu veľa napovedajú: ‚Sedím v Bratislave, ale už teraz túžim po zadymenej kolibe, dobrom ovčom syre a ľudoch v horách. Sú jednoduchí, no takí rozvážni. Mám pocit, akoby si na každom kroku a v každom slove chránili tú dobrú ľudskú prapodstatu. Hora, ty si môj svet.‘ Ivan Rajniak, skromný a dobrosrdečný človek, si zaslúži, aby sme si ho aspoň takouto formou pripomenuli,“ povedal

Na odhalení pamätnej tabule hercovi Ivanovi Rajniakovi sa podieľala aj Matica slovenská.

tesne pred odhalením tabule podpredseda Matice slovenskej Marek Nemeč.

Ivan Rajniak bol slovenský herec, dlhoročný člen Činohry SND, tvorca mnohých nezabudnuteľných filmových i televíznych postáv. Jeho herecké majstrovstvo spočívalo vo vynikajúcom zobrazení najrôznejších charakterov. Ním stvárnené postavy dýchali ľudskosťou a človečnosťou – divákovi boli blízke svojou vierohodnosťou a bezprostrednosťou. Za vynikajúce výkony na divadelných doskách, filmovom plátne a pred televíznu kamerou získal Ivan Rajniak v roku 1976 titul zaslúžilý umelec.

Slávnostný program v Hybiach pokračoval otvorením zrekonštruovaného kultúrneho domu a akademiou k výročiu založenia divadla v obci.

MATICNÉ DEPEŠE

OBRANCOVI NÁRODA

Historický odbor Matice slovenskej a obec Vlková odhalili pamätnú tabuľu miestnemu rodákovi, významnému uhorskému básnikovi a pedagógovi slovenského pôvodu Jánovi Filickému (1580 – 1622), autorovi jednej z najstarších obrán slovenského národa.

SITNIANSKA NEDEĽA

Dom MS v Leviciach a MO MS v Žarnovici, Štiavnické Bane a Veľké Kozmálovce pozývajú v nedeľu 17. júla už na XXI. ročník Národného výstupu na Sitno s bohatým kultúrnym programom. Spoločný výstup sa ako tradične začne od jazerá Počúvadlo o 9.30 hodine.

NITRA, MILÁ NITRA 2022

V trojdňovom programe slávnosti Nitra, milá Nitra, ktoré sa uskutočnili 3. – 5. júla 2022, sa tešili pozornosti aj podujatia Domu MS v Nitre a tamajších maticiarov, ktorí boli 4. 7. partnerom Európskej kultúrnej cesty sv. Cyrila a Metoda NSK a súčasťou Putovania po stopách sv. Cyrila a Metoda.

UZNANIE OSVETÁROVI

Koncom júna sa v Haliči uskutočnilo spomienkové podujatie na počesť slovenského učiteľa a spisovateľa Antona Emanuela Timka, ktorého súčasťou bolo aj odhalenie pamätnej tabule tomuto pomerne plodnému autorovi rôznych literárnych a prírodopisných diel na budove niekdajšej školy. Od roka 1869 pôsobil tento osvetár v Podkriváni, kde v roku 1903 zomrel a tu je aj pochovaný.

ČELOVSKÝ JÚN

O blízkom vzťahu k folklóru a zachovávaní ľudových tradícií maticiarov v Čelovciach sme na stránkach SNN viackrát informovali. Tamajší MO MS pod vedením Ing. Dušana Sfúku zorganizoval začiatkom júna Maticné Turíce, ktoré boli spojené so slávnostným stavaním mája v strede obce a ľudovou veselicosou. Na záver júna pripravili turistický pochod na vyhladkovú vežu Vinica so zástavkami pri Križi sv. Heleny a hrebenom Husieho a Vlčieho vrhu späť do obce, kde postavený máj čakalo tradičné rúcanie...

SÚŤAŽ L. KORKOŠA

Ceny z výtvarnej súťaže Ludwika Korkoša Bratislava – hlavné mesto Slovenska si prevzali víťazi v pondelok 20. júna v klubovni Spolku Slovákov v Jablonke na Orave.

SPIEVALI NA DIELCI

O zachovanie slovenskej ľudovej piesne sa vo Valči usilujú podujatím Spieva naša rodina, kde MO MS v spolupráci s obecnou samosprávou zorganizovali už piaty ročník. Prehliadka spevavých rodín z Turca, Oravy, Kysúc, Tekova, Bratislavy a Banskej Bystrice sa uskutočnila 18. júna 2022 v športovo-rekreačnom stredisku Dielec.

Pripravuje Emil SEMANCO

Neoliberalizmus čaká pád – vyplynulo z besedy maticiarov v Košiciach

Štúrovci boli vizionári, ktorí videli dvesto rokov do budúcnosti

Text a foto: (Ik)

Inštitút sociálnych práv a Dom Matice slovenskej v Košiciach zorganizovali 25. júna besedu pod názvom Matica slovenská v 21. storočí (diskusia s maticiarom). Podujatie uviedla Martina Matečková a diskusiu moderoval učiteľ a spisovateľ Dominik Petruška. Na úvod požiadal predsedu Matice slovenskej Mariána Gešpera, aby definoval Maticu slovenskú ako inštitúciu. Marián Gešper podčiarkol, že ide o najstaršiu národnú, kultúrnu, vedeckú a vydavateľskú organizáciu, ktorá je v zmysle zákona verejnoprávnou ustanovizňou so sídlom v Martine. Doplnil tiež, že maticnou úlohou je aj širšie formovanie národných elit s nadstraníckym rozmerom.

Dominik Petruška položil otázku Lukášovi Pernému, ktorá sa týkala témy štúrovcov a ich prínosu pre slovenské dejiny. Perný vyzdvihol aktivity Matice slovenskej v súvislosti s Rokom odkazu štúrovcov a zdôraznil prínos štúroveckej generácie v kontexte kodifikácie spisovného jazyka, prínos v oblasti literatúry (poézia, próza, dráma, začiatky literárnej kritiky, cestopisy...), vznik ľudovýchovy, prvé štátoprávne dokumenty (Žiadosti slovenského národa, Memorandum národa slovenského). Podotkol tiež, že štúrovci nadviazali na generáciu Všetlávie a bernolákovcov. Marián Gešper doplnil, že išlo o najvyspelejšiu intelektuálnu elitu národa, silnú generáciu. Pripomenul založenie prvej Slovenskej národnej rady ako prvého politického orgánu Slovákov, ktorý v pozmenenom názve funguje i dnes. Upozornil tiež nielen na národný, ale aj občiansky a sociálny rozmer práce štúrovcov. Zdôraznil založenie Matice slovenskej, prvého slovenského dobrovoľníckeho zboru v 1848 a prvej politickej strany Slovákov (SNS). Podčiarkol, že išlo o vizionárov, ktorí vytvorili vyspelý politický program a dovideli ďalej než napríklad Ľudovít Košút. Spomenul i založenie periodík, ale aj prvé pokusy o medzinárodnú spoluprácu Slovanov. Napokon poznamenal, že štúrovci predpovedali slovenskú národnú samostatnosť.

PRE MLADÝCH

Diskusia ďalej pokračovala komentovaním aktivít Matice slovenskej, ktorej povinnosťou je pripomínanie všetkých

národných dejateľov. „Ak to nerobí štát, ktorá inštitúcia to má robiť?“ opýtal sa Marián Gešper. Povedal, že Francisciho, Kráľa, Viktorina či Daxnera si štátne a iné organizácie pri ich dvestoročnici vôbec nepamätali. Ďalej sa zmienil o tom, že Matica slovenská sa snaží nemyslieť len na elity minulosti. „Formujeme budúcu mladú generáciu. Budúcich daxnerovcov, hurbanovcov a štefánikovcov,“ dodal Gešper a kriticky poukázal na to, že žijeme v časoch propagandy a perzekúcie iných názorov. Tento fakt uviedol v súvislosti s perzekúciami národniarov v minulosti s presahom do súčasnosti. Lukáš Perný ho doplnil poznámkou, že úlohou Matice slovenskej by mal byť tiež boj za zachovanie vybojovaných inštitúcií a ideí. Následne pripomenul samosprávny rozmer organizácie kultúrnej stavby slovenského národa a to, ako je prirodzené v Matici

slovenskej budovanie kultúry zdola pod maticnou zástavou.

Marián Gešper ďalej poznamenal, že tlak musí byť zdola a zdola je tiež nutná spoločenská objednávka. Dodal, že nemožno vytvárať neprirodzené a odludštené fiktívne idey a koncepcie. „Na tom aj nakoniec neoliberalizmus úplne skrachuje, pretože vytvára odludštené, od človeka, od humanizmu odtrhnuté koncepcie a štruktúry, ktoré nie sú schopné života bez toho, že by neboli byrokratickou formou umelo presadzované...“ kriticky konštatoval a doplnil, že táto štruktúra nevydrží, na druhej strane tento neprirodzený ideologický kolos môže urobiť veľa škôd, ak keď bude historicky porazený a zrúti sa do seba. Zlo, ktoré sa tvári, že koná dobre, vytvára však nový despotizmus – takto komentoval súčasných ideológov. Podľa Gešpera národná myšlienka prežije, pre-

tože je spojená so sociálnou myšlienkou a s myšlienkou občianskej slobody.

ŽIVOT OHRANIČENÝ, IDEY VEČNÉ

Na Petruškovu otázku, ktorá sa týkala budúcich vízií Matice slovenskej odpovedal Lukáš Perný v tom zmysle, že je dôležitý každý malý úspech, ktorý zasiahne do slovenskej kultúrnej stavby – od vydania knihy až po organizáciu podujatia, ktoré ovplyvniť ľudí v národnom a sociálnom kontexte. Diskusia sa opätovne vrátila k štúrovcom a ideám, ktoré prežijú aj jeden ľudský život. Marián Gešper zdôraznil, že Daxner vizionársky predpovedal už v prvej polovici 19. storočia udalosti, ktoré sa v 20. storočí udiali, a že o nich nepochyboval aj napriek tomu, že mu „už stavali šibenicu“. V rámci obmedzenej ľudského bytia štúrovci ako vyspelí ľudia dovideli za niekoľko horizontov. Pripomenul tiež neskorších dejateľov, ktorí sa „slobody dožili“, ako napríklad Škultétyho, Hlinku a Dulu, ktorý rečnil na pri založení MS na námestí v Martine a dožil sa Martinskej deklarácie 1918. Spomenul štúdiu štúrovcov v Halle v kontraste súčasnej nedovzdelanej pseudoelity. Aj v súčasnosti osobnosti sú, ale v pozadí, uviedol Gešper.

Marián Gešper predstavil svoju knihu Predsedovia Matice slovenskej a pri tejto príležitosti sa zmienil o osobnostiach, ako boli Moyses, Kozáček, Osvald, Vanovič, Janoška, Novomeský, Mináč a iných. Video z diskusie je (bude) k dispozícii na stránke Inštitútu sociálnych práv.

odsúdil na smrť obesením. Pred súdom odmietol ponúknutú milosť výmenou za zrieknutie revolučných ideálov.

Všetci rečníci vo svojich príhovoroch vyzdvihli silné posolstvo osudu Jurka Langsfelda, ktorý obeť život za slobodu slovenského ľudu ako odkaz na našu minulosť, ktorá by sa už nemala nikdy opakovať. Jednou z posledných viet v jeho krátkom živote boli slová: „Teraz ma súdia nepriatelia, ale budú ma niekedy súdiť i Slováci a u tých by som nechcel prepadnúť!“

Hrdinský martýr meruôsmych rokov

Ivana HORVÁTHOVÁ

Mesto Kremnica a Miestny odbor Matice slovenskej v Kremnici pripravili každoročnú pietnu spomienku na mladého hurbanovského dobrovoľníka Jurka Langsfelda, ktorú obnovili v roku 2000. Pri jeho hrobe, pri ktorom držali čestnú stráž vojaci z vojenského útvaru v Martine, si 22. júna pripo-

menuli 173. výročie jeho popravy. Juraj Langsfeld patril k hrdinom i martýrom revolúcie 1848/1849. Narodil sa 16. októbra 1825 v Sučanoch v Turčianskej stolici. Od januára 1849 bol dobrovoľnícky dôstojník v Hurbanovom vojsku. Spolu so svojimi spolubojovníkmi prepadli 12. mája 1849 pri Kralo-

vanoch jednotku uhorskej (honvédskej) domobrany pod velením Artúra Görgeiho. Po tomto útoku sa ukrývali, no 20. júna 1849 ho vlastný strýko údajne vyzradil za finančnú odmenu. Spolu s ďalšími zajatými ho potom v okovách hnali ako odstrašujúci príklad Turcom až do Kremnice, kde ho vojenský súd

OČAMI MATIČIARA

Miestne odbory v územnej pôsobnosti Domu Matice slovenskej v Košiciach sa rozrástli o nového člena. Najmladším bratom v rodine miestnych odborov sa stal MO MS v Zemplínskej Teplici v okrese Trebišov. Mnohí obec poznajú pod pomenovaním Kerestúr i v súvislosti s historickou skutočnosťou, že bola stredobodom turbulentných udalostí, keď práve tu 25.

Založili odbor

júla 1831 povstal zemplínsky ľud v sedliackom povstaní. Na pamiatku tejto udalosti vznikol pamätník, ktorý sa nachádza v areáli základnej školy. Jeho autorom v roku 1956 bol akademický sochár František Patočka. Vlani pri príležitosti 190. výročia Východoslovenského roľníckeho povstania sa tu uskutočnilo viacero podujatí aj pod záštitou Matice slovenskej. Dôležitou významnou udalosťou, ktorá sa odohrala v obci a ktorú si treba pripomínať, bola tiež ideovým podnetom na vznik matičného miestneho odboru. Ustanovujúce valné zhromaždenie sa uskutočnilo 26. mája v priestoroch obecného úradu. Na zhromaždení bola prítomná riaditeľka Domu Matice slovenskej v Košiciach Martina Matečková, ktorá prítomných oboznámila s históriou a činnosťou MS. Po prebratí hlavných bodov programu a náležitosti týkajúcej sa valného zhromaždenia sa uskutočnila diskusia, ktorá mala živú atmosféru. Predstavili sa matičné periodiká, rozprávalo sa o regionálnej kultúre. Prítomní – už matičiari – boli veľmi zvedaví a zaujímali sa o podujatia MS aj o mladomatičné hnutie. Cennými poznatkami prispel do diskusie tiež hosť, ktorým bol člen Výboru Matice slovenskej Michal Matečka. Samozrejme, všetci sme sa zhodli na tom, aby sa tento nový miestny odbor MS stal atraktívnejším pre mladú generáciu, ktorá by mala ďalej pokračovať a prebrať poznatky starších, ale najmä zachovať do budúcnosti kultúrne tradície a múdrosť našich predkov. Matičiarom zo Zemplínskej Teplice želáme veľa matičného elánu.

Martina MATEČKOVÁ

Kantilénu Karola Duchoňa v Galante ovládla pieseň Mám tá rád Palmu víťazstva získal Erik MICHÁLEK

Peter SCHVANTNER – Foto: Ondrej HRONEC

V Galante sa opäť uskutočnil tradičný spomienkový koncert na Karola Duchoňa, ktorý je známy ako Kantiléna. Tentoraz to bol už jej 22. ročník a znovu išlo o súťažný formát podujatia. Plná estrádna sála mestského kultúrneho strediska v Galante privítala siedmich talentovaných spevákov, ktorí v prvom súťažnom kole zaspievali jednu pieseň od Karola Duchoňa a v druhom nesúťažnom už išlo o rôzne hity z minulých čias.

Plná sála kultúrneho domu v Galante tleskala výkonom umelcov.

Súťažiacich spevákov sprevádzal vynikajúci orchester Taste of Brass s kapelníkom Davidom Krajčím. Večer opäť moderoval skvelý Martin Jurčo. V prvom kole diváci mohli počuť piesne Sedý

kufřík rozchodov od Norberta Pompu, ďalej Primásovo srdce od Márie Jendruchovej, potom Tančujem s tebou rád od Lukáša Slobodníka, ale aj pieseň S tebou od Barbary Weisssovej. Václav Ver-

ner interpretoval pieseň Hráč, Erik Michálek legendárnu pieseň Mám tá rád a Lenka Machcínková zaspievala pieseň Smútok krásnych dievčiat. Po súťažnej časti sa divákovi predstavil hosť Kantilény 2022 legendárny dirigent, skladateľ, kapelník, spolupracovník Karola Duchoňa a ďalších spevákov Pavel Zajáček, ktorý je známy aj z relácie Repete. Spolu s Karolom Malým, Karolom Klajdácom a Marikou Škultétyovou predstavili staršie, ale i novšie piesne z pera práve Pavla Zajáčka. Počas prestávky v súťaži diváci hlasovali za svojho favorita a po nej sa uskutočnilo druhé nesúťažné kolo. Víťaznou skladbou Kantilény 2022 sa stala pieseň Mám tá rád, ktorú zaspieval Erik Michálek.

Na Kantiléne 2022 sa zúčastnila aj dcéra Karola Duchoňa Daniela a jej mama a prvá manželka Karola Duchoňa Elena i ďalší rodinní príslušníci. Na tento večer zavítal takisto zakladateľ Kantilény Peter Fahn. Na podujatí sa okrem nich zúčastnili aj primátor Galanty Peter Paška a riaditeľ mestského kultúrneho strediska Peter Kolek, ale tiež mnoho matičiarov z okolia a celého Slovenska.

Kantiléna Karola Duchoňa patrí k tradičným kultúrnym podujatiam v Galante. Sme poctení, že je toto podujatie podporované z mesta a mestského kultúrneho strediska, čo uľahčuje organizáciu tejto spomienky. Piesne Karola Duchoňa sa čoraz viac dostávajú do pozornosti širokej verejnosti, čo len dokazuje, že sú nadčasové a v spojitosti s jeho majstrovstvom aj večné. Už sa tešíme sa na Kantilénu 2023.

Levočská krajská rada v Pamätnej izbe štúrovcov So sústredením na krajský snem

Sláva JURKOVÁ, tajomníčka KR MS PSK

V novovzniknutej Pamätnej izbe štúrovcov v historickej Levoči sa v piatok 24. júna uskutočnilo zasadnutie Krajskej rady Prešovského kraja za účasti predsedu MS Mariána Gešpera, predsedu DV MS Martina Fejka a ďalších hostí.

Po procedurálnom privítaní hostí a otvorení rokovania predsedom KR Dušanom Pribulom v programe zasadnutia sa postupne prerokovali otázky aktuálnej situácie MS, ktorá je podľa predsedu MS ustálená, podujatia k Roku štúrovcov sú v plnom prúde a potešujúce je i to, že MS je viac vidieť aj v médiách. V rámci Roku štúrovcov vyzdvihol kvalitu matičných videí, ktoré MS produkuje a vyrába aj ako učebnú pomôcku pre školy. Hlavným bodom rokovania bol

postup príprav na krajský snem, ktorý sa po dohode uskutoční 3. septembra tohto roku na Prešovskej univerzite v Prešove. Kandidátky budú OR MS a OBR MS poslať do Domu MS v Prešove. Za predsedu KR MS bol ako kandidát navrhnutý Mgr. Rastislav Zacher, PhD., ktorý poverenie prijal. V ďalšom priebehu zasadnutia prítomní prerokovali rôzne náležitosti pripravovaných podujatí, propagácie a prezentácie Matice slovenskej vo verejnosti. Členovia KR MS sa zhodli aj naďalej pokračovať v putovných

zasadnutiach. Ďalšie sa predbežne uskutoční v Bardejove. Na záver prítomní zablagoževali novomanželovi M. Hájníkovi aj jeho manželke a zapriali im veľa krásnych chvíľ v spoločnej ceste životom. Rokovanie ukončili zaspievaním matičnej hymny Kto za pravdu horí.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Po niekdajšom reprezentatívnom socialistickom podniku na výrobu polyamidových textilných vlákien Chemlon Humenné existuje už iba folklórny súbor pod týmto názvom. Nedávno oslávil významné jubileum – a na to sme sa pýtali. Správne odpovedali tí riešitelia nášho kvízu, ktorí uviedli, že FS Chemlon je na folklórnej scéne už 50 rokov. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Ján Tomáš, Košice; Pavol Sokol, Banská Bystrica; Viera Volková, Dudince.

• Aký názov má najnovšia kniha terchovského podnikateľa Jozefa Miča, ktorý pre rôzne naše i zahraničné produkcie a filmové spoločnosti zhotovil výpravy a kulisy do vyše sedemdesiatich filmov?

Svoje odpovede posielajte na známe redakčné kontakty aj elektronicky našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do najbližšieho vydanie SNN.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

16. júla

– pred stodesiatimi rokmi sa narodil redaktor Jozef Štefko (1912 – 1981), v rokoch 1946 – 1950 redaktor a neskôr šéfredaktor mesačnika Matičné čítanie, od roka 1952 vedúci redaktor Vydavateľstva Osveta v Martine, kde viedol vydávanie vlastivednej literatúry; od roka 1951 člen Zväzu čs. novinárov

– pred tridsiatimi piatimi rokmi zomrel prírodovedec, entomológ dipterológ, ornitológ a mamaliológ Oskár Ferianc (1905 – 1987); významný autor mnohých vedeckých publikácií, ktoré boli vydané na Slovensku, ale i mimo jeho územia, významnou mierou prispel k budovaniu vedeckých pracovísk v oblasti zoológie

17. júla

– pred tridsiatimi rokmi prijala Slovenská národná rada Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenskej republiky (1992), vzápätí podal prezident ČSFR Václav Havel demisiu

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil básnik, publicista, prekladateľ, kultúrny organizátor, politik Miroslav Válek (1927 – 1991), významný reprezentant modernej slovenskej poézie a autor literatúry pre deti a mládež; pracoval v Mladých letách, v časopise Mladá tvorba, bol spoluzakladateľom a prvým šéfredaktorom literárneho časopisu Romboid a tajomníkom Zväzu slovenských spisovateľov

21. júla

– pred päťdesiatimi rokmi zomrel spisovateľ pre deti a publicista Miroslav Pinka (1929 – 2007), písal do časopisu Včielka, písal bábkové hry, založil na Slovensku prvé mládežnícke Divadlo poézie vo Zvolene

22. júla

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil režisér sociálnych dokumentárnych filmov Štefan Kamenický (1932 – 2009); k jeho najznámejším dokumentárnym filmom patrí napríklad film Zakliata dolina, v tvorbe poukazuje na tabuizované otázky ako alkoholizmus, bieda a zaozastalosť

– pred piatimi rokmi zomrel choreograf a režisér Štefan Nosál (1927 – 2017); od roka 1949 pôsobil ako sólista súboru Lúčnica, neskôr ho dlhé roky viedol ako choreograf a vedúci tanečného súboru, v októbri 2018 mu bola udelená cena predsedu Matice slovenskej za prezentáciu slovenského umenia doma i v zahraničí

23. júla

– pred tridsiatimi rokmi sa v Bratislave dohodli zástupcovia českej ODS a slovenského HZDS na zániku česko-slovenskej federácie (1992)

26. júla

– pred sto rokmi sa narodil prozaik, básnik, esejista, scenárista, výtvarník, prekladateľ a kritik Albert Marenčin (1922 – 2019); ako dramaturg spolupracoval na 40 hraných filmoch, z ktorých viaceré predstavujú vrcholné diela slovenskej kinematografie (Pieseň o sivom holubovi, Prerušená pieseň) a významné koprodukčné diela

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil politik Vladimír Mečiar (1942); do politického života vstúpil po novembri 1989, v roku 1990 sa stal ministrom vnútra a životného prostredia SR, v júni 1991 založil HZDS a stal sa trojnásobným premiérom Slovenska

Ludovít KUSAL